

Linæa Sogn i gamle Dage.

Af EDV. EGEBERG.

(Fortsat).

XIV. Præsterne.

Aar 1894 brændte ved Lynnedslag den gamle Præstegaard i Linæa. Den laa lige op ad Kirkegaarden, nord for denne. Det var en stor Bindingsværks-Firkant med Stuehuset eller Isterraden som det nordre Hus, og den har efter al Sandsynlighed ligget paa det samme Sted gennem Aarhundreder. Efter at den var nedbrændt og genopbygget — nede i den nordlige Ende af Stentoft, ved Aaen, — blev Grunden, hvorpaa den havde ligget, taget under Plov. Hvor de gamle Linæa Præster gennem Tiden havde haft deres Hjem, groede nu Korn og Græs.

I 1913 blev det imidlertid nødvendigt at udvide Kirkegaarden, og den Plads, hvorpaa Præstegaarden laa, er nu en Del af de dødes Have. Jeg synes, det er en smuk Brug af den gamle Præstegaardstomt.

Vi ved intet om de Præster, som boede i Gaarden før Reformationen. Ikke et Navn fra den Tid er bleven bevaret. Palle Pedersen Vendel, som blev Præst i Linæa 1613, altsaa kun et lille Aarhundrede efter 1536, har i sin »Designatio præpositura« af 1661 givet os en Liste over Præster før hans Tid, men den gaar ikke længere tilbage end til Reformationen.

Om de to første Præster paa denne Liste 1) Hr. Thourd (uden Efternavn) og 2) Hr. Jens Jensen kan jeg intet fortælle.

3. **Rasmus Nielsen** ca. 1562—1611.

Wiberg siger om ham i sin Præstehistorie, at han blev Præst ca. 1562, var Provst, og at han døde i Jubelaaret, lige inden han vilde have kunnet fejre sit halvtredsindstyvende Aar som Præst. Noget mere siger hans Gravsten i Linaa Kirke. Den laa i min Barndom i Korets Gulv lige foran Knæfaldet, nu er den indmuret i den lille Kirkes vestre Væg. Den bærer Mærke af de mange Fødder — Brudeparrenes, de ofrendes, Nadvergæsternes, Præsters og Degnes — der gennem Aarhundrederne har slidt den, men man ser endnu tydeligt et Par Folk i Relief. Han i den Præstedragt, som Tidens Præster bar. Paa det skæggede Hoved bærer han Huen, som vi kender fra Billederne af Hans Tavsén, Peder Palladius o. a. Om Halsen har han Pibekraven, og den brede Krop er klædt i Præstekjolen med den brede stive Fold. Paa Fødderne har han de bekendte brednæsedede Sko. Hænderne holder han foran Mellemgulvet med udspilede Fingre, og i den ene har han en Bog. Hun bærer Birgitte Gjø-Hue, der kun lader Ansigtet frit. Kraven om hendes Hals er bred som Præstens, men ikke saa stærkt pibet som dennes. Hendes Dragt er et sidt Overstykke med mange Folder. Det er lige saa langt som Kjolen og skjuler næsten denne og Fødderne, som man ser kun Taaspidserne af. Hendes Hænder fatter hinanden foran den synlige smalle Kjolestrimmel. Under Præstefolkenes Billeder er indhugget følgende:

»Her Ligger Begrafvéd Hederlig Mand S. H. Rasmus Nielson Fordum sognepræst her til lenaa oc dallerup sogne XLIX ar. oc provest udi giern herrit. Kaldede gud hannom ano MDCXI den XXI decemb. i hans alders LXXI ar; med sin k: hustrue e: oc f orines (?) maren jensdat: som døde de MDC

ar. . . . i hendes alders aar oc lefde de i ætteskaf XLIII aar oc aflede VII søn : oc III döt : af huilke II søn oc 1 dat : huiler sig oc her under. gud gifue dennom alle en glædelig opstandelse«.

Som man ser, er Pladsen, der var holdt aaben til Maren Jensdatters Dødsaar og Alder, aldrig bleven udfyldt. Over hendes Billede, paa en Bue, staar: Døden er min Vinding. Over hans har de mange Fødder levnet dette: — us er mit l. f.¹⁾ Mellem de to Valgsprog findes to Vaaben eller Segl. Paa det ene staar R N, paa det andet I H S og M I D.

At gamle Rasmus Nielsen har kunnet udpege Korgulvet som sit Hvilested kan maaske forklares deraf, at han havde gjort sig fortjent som Kirkebygger. I Kancelliets Brevbøger af 1590 findes en Missive til Lensmanden paa Silkeborg, Fr. Rantzau, ang. forfaldne Kirker. I denne siges, at R. N. har »genopbygget« Linæa Kirke, dog ikke hvilket Aar. Han har rimeligvis — hvad den store smukke Ligsten da ogsaa kan tyde paa — været en formuende Mand. Maaske det ogsaa er paa Kontoen Kirkebygger, at han i 1583 modtager en kongelig Gunst. I Kancell. Brevbøger for dette Aar findes et Brev fra Kongen, som da opholder sig i Borum ved Skanderborg, til Christoffer Valkendorf, hvori han har eftergivet »Hr. Rasmus Nielsen, Præst i Lene under Silkeborg og de andre Arvinger efter Jens Hafrum, Byfoged i Aarhus 238 Dlr. af den Sum, de bleve skyldige i Jens Hafrums Regnskab«. Og en anden kongelig Naade modtager han i 1587. Da er Frederik II paa Silkeborg-Egnen fra $16\frac{1}{7}$ — $31\frac{1}{8}$ — Løgager, Hald, Karup, Vinderslevgaard, Tvillum, Salten, Ry og Søndervissing — og da gives Rasmus Nielsen og hans Hustru fra Tvillum

¹⁾ Kristus er mit lif. (?)

et Livsbrev paa »Frihed for Skyld Ægt og Arbejde og anden Tynge af en jordegen Gaard i Lenno, som han har købt«. 1573 faar Rasmus Nielsen »Sognepræst til Silkeborg« Kronens Anpart i Kirkens Tiende, som angives at være 9 Ørte Rug, 4 Ørte Byg, 1 Ørte Havre. Det kongelige Brev herpaa er udstedt paa Silkeborg Slot af Kongen selv. Det kan jo være, at Rasmus Nielsen har haft Hans Majestæt nede i Kirkestolen under Gudstjenesten i Linæa Kirke og da vundet hans Bevaagenhed. Maaske er det dog kun en Ydelse fra Slottet til Linæa Præst, som — selv om Ydelsen kunde variere noget — kan betragtes som en Fortsættelse af en Gave hidrørende fra et kgl. aabent Brev fra 1555 — et af de saakaldte Klemmebreve — hvori det hedder, at »Presten til Leno kircke skall haffue aff Kronens part aff thienden aff forn Leno sogen fem ortu korn«. Endvidere oppebærer han fra Silkeborg Slot — ligesom hans Efterfølgere langt ned i Tiden — sammen med Præsterne i Gødvad, Sejling, Kragelund og Them — en Fjerdepart af 15½ Ørte Rug og 13 Ørte Malt.

At Rasmus Nielsen har været en dygtig og indenfor sin Stand anset Mand fremgaar bl. a. deraf, at han i 1584 vælges af Gjærn Herreds Præster til at rejse til Prins Christians Hylding — sammen med Embedsbrødrene Niels Knudsen, Røgen, Chr. Jensen, Alling, Niels Mikkelsen, Gjærn, Provst Jakob Jørgensen, Hammel og Hans Pedersen, Skorup — forat repræsentere Herredet. Det taler jo ogsaa til hans Ære, at han samme Aar vælges til Provst og som saadan — som gammel Mand, et Aar før sin Død — atter vælges til at repræsentere Herredets Gejstlighed — denne Gang sammen med Præsterne Niels Mikkelsen i Gjærn, Niels Pedersen, Hammel, Jens Chri-

stensen, Alling og Niels Pedersen, Skorup — ved Valg og Hylding af Prins Christian i Viborg 1610.

4. **Jørgen Pedersen Obel** (1611—18).

Efter Rasmus Nielsen følger i 1611 Magister Jørgen Pedersen Obel. Wiberg mener, han er født ca. 1585. Der er en ret morsom Omstændighed ved hans Kaldelse. I et kongeligt Brev til Lensmand Laurits Ebbesen og Biskop Jens Giødesen, Aarhus (1550—1626) siges, at Kongen »har bragt i Erfaring, at Sognepræsten til Lenov og Dallerup Sogne for nogen Tid siden er død, og at Sognemændene i Lenov Sogn, der er Hovedsognet, i Forening med Chr. Holck, Embedsmand paa Silkeborg Slot, have givet en Person ved Navn M. Jørgen Pedersen Kald, hvilken Person Sognemændene i Dallerup Sogn, der er Anneks sogn, imidlertid ikke ville kalde. De skulle ordne det saaledes, at M. Jørgen Pedersen bliver ordineret til begge Sognene og ogsaa bliver ansat i Dallerup Sogn, da han er kaldet til Hovedsognet og findes skikkelig og bekvem i Levnet og Lærdom. De skulle foreholde Sognemændene i Annexsognet, at de skulle holde M. Jørgen for deres Sognepræst og give ham den Rettighed, der tilkommer Sognepræsten«. Det er vel sagtens Biskoppen, der har været ude at tale Sognemændene til Rette, og det har sikkert været ham noget af en Æressag at faa Sagen i Orden, da han utvivlsomt selv har holdt Eksamen og godkendt Magisteren som Ansøger til Embedet. Skønt Obels Navn ikke træffes i den Protokol, hvori mange af Biskoppens Eksaminander findes, kan man sikkert gaa ud fra, at han har været mellem disse.

Vi ved ikke — ligesaa lidt som ved hans Forgængere — noget om hans Afstamning og Studier, og om

hans Familieforhold kun dette, at han var gift med en Anna Eriksdatter, om hvem der ikke kan opgives noget ud over det blanke Navn.

Om hans Virksomhed i Linæa kan heller intet oplyses, men han maa vel som Magister i Kundskaber have raget op over sine Kollegaer, hvis Uddannelse det i de Tider nok var sløjt med. Og han maa vel ogsaa have været ud over det almindelige som Præst, siden han i 1618 kaldes til Embedet i Skanderborg—Skanderup—Stilling, altsaa til Slotspræst, den Mand Kongen (Chr. IV) vel i Reglen hørte, naar han var paa Slottet. Hvad han ofte var. Det er vel heller ikke usandsynligt, at Kongen under sine Ophold paa Silkeborg Slot har hørt ham prædike, eller at han er bleven Kongen anbefalet af Lensmanden samme Sted, Christen Holck som en dygtig Præst. Angaaende hans Kaldelse til Slotspræst hedder det i »Jyske Registre«,

»at man nu haffer antaget hederlig mand M. Jørgen sognepræst i Linow att skulle være prediekanter her paa wort slott skanderborg saa och sogenprest udi skanderup och stilling sogner«. Som Formlen sædvanlig lyder, skal »hand sig udi samme kald skiche och forholde flittigen och tilbyrligen som en gudtz ordtz thiener och sielesørger eigner och bør«. Han skal hver Søndag prædike baade i Slotskirken og i Skanderup Kirke, først der paa slottedt betidelig och till formesse, »som mand kalder, huad helder vi ere sielf tilsteede eller iche«. Desuden »skall hand och huer onsdag och fredag prediche i Slotts Kirchen der paa Slotted saavel naar vi ere icke sielf tillstede som naar vi ere tillstede«. Han skal holde en »god skickelig welkert person til Capelan« til Hjælp i Tjenesten. Lønnen er »IX ørte meel 1 lest malt XXXVI skipper Humle III fiend smør XXXVI sider flesk, oxekiød III Krop XXXVI faarekroppe XXXVI gaasekroppe I leffuendes Oxe X leffuendes faar V leffuendes fiedesuin XV tønder sild III thønder torsk III* (300) Huilling Kabliau XXXIII fisk III thønder gryn I thønde lønborg salt, sammeledes skall hand derforuden aarligen haffue til pension

XXX gamble daller och en kledning med sin tilbehøring som hand effter sin stand och leilighed bekuemmelig kand drage. Och skall hand aff skoffuen bekomme till sin nøtørfftig ildebrand«. Desuden skal han have sin Tiende og »ald anden preste rentte och rettighed af begge Sogner som de fremfarne prester udi samme sogner hafft hafluer«. Kapellanen skal han selv lønne.

Det var altsaa et udmærket Embede og blev sikkert ikke givet til en Sinke.

Han var Præst i dette Embede til 1638, da han døde. Aaret 1627 var et slemt Aar for Obel. Da maatte han nemlig — som saa mange Præster i de Aar — under det fjendtlige Indfald i Jylland tage Flugten med Hustru og Børn.

Hans Enke blev boende i Skanderborg. Kongen sørgede for hende med Bolig. Ang. denne har man et kong. Brev frå Haderslev 1639, som lyder saaledes:

»Enke Anna Eriksdatter faar for listid ded gamle huus, som er staaende aff den resident voris hoffpredichanter pleier at haflue Verelse udi, naar hoffleger udi Schanderborrig holdes, och det med det Jordmon som der tilligger, hvorudi hun kand haflue sin boelig och huus-værelse, naar hun dend resident hun nu iboer till denne Slotzpræst derudi Steden er kommen, har guiterit, effterdi hun ingen Værelse hafluer at isløtte, huor imod hun skall vere forpløht effter hendis eget tilbud samme eiendomt at lade bebygge och forferdige, och derhos forschaffe Værelser derudi, saa vores hoffpredichant der kand logere, naar wi hoffleger holder sammesteds, till huilchen bygnings hielp wi naadigst hafluer undt och beuilget hender ett lidet Stycke huus som dog shall staa gandsche paa falde, och er bestaaende aff dend gaard, som woris Cantzeler før fiendens Anfald pleiede at haflue sin Værelse udi«. ³/₁ 1639 Haderslev.

Wiberg noterer, at hans Ligsten endnu findes, og at han blev Provst, da han kom til Skanderborg.

5. **Oluf Olufsen Vordingborg** (Olaus Olaides Wortburgius) 1618—23.

Wiberg oplyser om ham, at han er født i Vording-

borg og Student fra samme By. I Biskop Gjødesens tidligere omtalte Protokol for 4. Aug. 1617 er noteret, at han af Lensmanden paa Silkeborg, Christian Holck, er kaldet til Sognepræst i Lennov og Dallerup og lover Troskab i dette Embede. Han maa sikkert ogsaa have været noget ud over det almindelige som Præst, da han, efterat have været Præst i Linaa til 1623, kaldes til Randers Graabrødre eller Frue Kirke. Det eneste Spor af Mandens Virksomhed i Linaa er en intetsigende Attest fra hans Haand, eller en Attest, som viser hans ringe Interesse for Ting, han burde have interesseret sig for. Der udgik 11. Aug. 1622 en kongelig Missive til Biskopperne, ogsaa den Aarhus, at de gennem Præsterne i deres Stifter skulde undersøge, hvad der i Sognene fandtes af »Antikviteter, Historie, Runebogstaver og Callendarier«. Oluf Olufsens nærmeste Kollegaer har ikke kunnet finde noget og O. O. selv skriver i sit Svar:

»Efter Kongeligh Majestætis breffs formelding, hafluer Jeg Oluff Oluffsen uverdigh Evangelii Thiener till Linaa och Dallerup Sogner forspurt migh ij min Sogn och finder dogh ingen antiquiteter eller noget, som jeg dømmer var at erindre; det bekender jegh ved min egen handschrift. 3 Aprilli A^o 1623. Oluff Oluffsøn Vordingborg. manu mea.

O. O. var gift med Birgitte Hansdatter, Datter af Præsten Hans Gamalielsen i Gudbjerg, Svendborg Amt, og han havde med hende 5 Børn. To af disse var Præster. Den ene, Eskild Olsen blev Faderens Eftermand ved Graabrødre i Randers. Han skal have udmærket sig som Musikus og Mathematiker. Den anden, Hendrik Olsen, som døde samme Aar som Faderen — 1666 — skal have været »en god Poet« Hans Død skal, efter Wiberg, »være bleven ovenfra sagt hans Fader, idet han døde«.